

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-277-7-273>

**IMPORTANT ASPECTS OF USE OF INNOVATIVE PROCESSES
AND DISTANCE LEARNING TECHNOLOGIES IN IMPROVING
THE EDUCATION AND DEVELOPMENT OF YOUTH**

**ЁШЛАР БИЛИМИ ВА КАМОЛОТИНИ ОШИРИШДА
ИННОВАЦИОН ЖАРАЁНЛАР ВА МАСОФАВИЙ ЎҚИТИШ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ МУҲИМ
ЖИҲАТЛАРИ**

Yuldashev F. A.

*Teacher at the Department
of Philosophy
Fergana State University
Fergana, Uzbekistan*

Юлдашев Ф. А.

*фалсафа кафедраси ўқитувчиси,
Фаргона давлат университети
Фаргона, Ўзбекистон*

XXI асрга келиб фан, техника ва технологияларнинг ривожланиши ва тараққиёт суръати ўзининг энг юқори чўққисига эришди. Бугунги кунга келиб барча соҳалар қатори таълим соҳасида ҳам катта ютуқларга эришилмоқда. Хусусан таълим тизимига замонавий фан, тахника ва технологияларнинг кириб келиши жамият ривожига мос таълим тизими шаклланишига имкон яратди. Сўнги йилларда педагогика назариясига бошқа соҳалардан бир қатор янги тушунчалар кириб келди. Бу эса педагогиканинг бошқа фанлар билан алоқада эканлигидан далолат беради. Тушунчаларнинг аксарияти техника ва иқтисод соҳаларидан кириб келган бўлиб, айнан шу соҳалар инсоният фикрининг ривожланишига асос бўлмоқда. Бугунги кунда таълимнинг иқтисодийлиги ва такомиллашганлиги, ўқитувчи ва ўргатувчи техника ва технологиялар, таълим иқтисоди, ўқитишни компьютерлаштириш ҳақида турли-туман фикрлар билдирилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясида Таълим жараёнига рақамли технологиялар ва замонавий усулларни жорий этиш мақсадида маъруза ва амалий машғулотлар, семинарларни онлайн кузатиш ва ўзлаштириш имконини берувчи, шунингдек уларни электрон ахборот сақловчиларга юқловчи махсус платформани амалиётга жорий этиш назарда тутилгандир. Шу асосда Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясида

Илмий-тадқиқотлар ҳамда кадрлар тайёрлаш сифати ва қўламини инobatга олган ҳолда олий таълим муассасалари биринчи тоифасига бир қатор ОТМлар киритилган [1, 10].

“Инновация – янгилик” сўзининг қачон пайдо бўлганлиги аниқ бўлмасда, бу тушунча умумий фанларга, табиий фанлардан кириб келганлиги ҳақида фикрлар мавжуд. Бундай янгиликларнинг аксарияти қишлоқ хўжалиги, ишлаб чиқариш ва тиббиёт соҳаларида жорий этиларди. Педагогик термин сифатида эса инновация тушунчаси, янги тушунчалардан бири бўлиб, унга турли таърифлар ва фикрлар билдирилмоқда. Инновация жамият пайдо бўлишидан бошлаб ўзгариб келмоқда [2, 49, 50]. Баъзи педагоглар инновация сўзини тор маънода таълимни такомиллаштириш, замонавийлаштириш деса, бошқалари унга кенгроқ тушунча бермоқда. Таълим соҳасидаги айрим янги тушунчаларни, ислохот, ўқитишни замонавийлаштириш, такомиллаштириш, оптималлаштириш кабилар билан алмаштирмоқдалар. Шу билан бир қаторда илмий-техник тараққиётнинг ҳозирги босқичи, ўзига хос, ёшлар билимини ошириш, уларни таълим-тарбиясида, хусусан кадрлар малакасини оширишга алоҳида эътибор қаратилди. Бугун биз давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини тубдан янгилашга қаратилган инновацион ривожланиш йўлига ўтмоқдамиз. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки замон шиддат билан ривожланиб бораётган ҳозирги даврда ким ютади? Янги фикр, янги ғояга, инновацияга таянгандавлат ютади. Президентимиз Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек: “Инновация, бу – келажак дегани. Биз буюк келажакимизни барпо этишни бугундан бошлайдиган бўлсак, уни айнан инновацион ғоялар, инновацион ёндашув асосида бошлашимиз керак” [3, 88]. Мамлакатимизда ўрта махсус, касб-хунар таълими, олий таълим, малака ошириш ва қайта тайёрлаш тизимларининг кенгайтиши натижасида таълим оммавийлигининг ўсиши ва педагог касбига эътиборни кучайтирди. Барчамизга маълумки педагог касби энг мураккаб касблардан бири ҳисобланади. Ҳозирги кунда юқори суръатларда ривожланаётган фан, техника ва технологиялар шароитида педагог касбининг янада мараккабланишини қайб этиш зарурдир. Шунини айтиб ўтиш керакки, илмий-техник тараққиёт жадаллашган даврда, ўқитиш самарадорлигининг юқорилиги замонавий педагогнинг билим малакаси ва маҳоратига боғлиқдир. Илмий-техник тараққиётнинг хусусиятлари мустақил ишлаш кўникма ва малакаларини шакллантириш ва узлуксиз, ижодий билимларни эгаллашни талаб қилади. Бундай таълим хизматларини кўрсатиш истиқболли, замонавий ўқув тизимлари учун қўйиладиган

талаблардан биридир. ЮНЕСКО “Таълимни ахборотлаш институти” мутахассисларининг фикрича, таълим жараёнини ривожлантиришнинг асосий йўналишларидан бири дунё аҳолисига ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда, масофавий ўқитиш ва мустақил ўқиш имкониятларидан кенг фойдаланишга таъминотини яратишдир.

Масофавий ўқитиш – бу масофадан туриб ўқитишдир, яъни ўқув машғулотларининг барчаси ёки кўп қисми телекоммуникацион ва замонавий ахборотлаштириш технологиялари асосида олиб борилади. Масофавий ўқитиш таълим тизимига жалб этилиши билан бирга ўқитувчилар ва бошқа соҳа мутахассисларининг қайта тайёрлаш ва малакасини оширишда катта аҳамиятга эгадир. Хозирда Европа давлатларидан Испания ва Германияда очиқ университетлар очилган бўлиб, бу ерда масофадан туриб таълим олиш ва ўқитувчилар малакасини ошириш мумкин. Масофавий ўқитиш технологияси бўйича барча топшириқлар масофадан туриб бажарилади, имтиҳонлар эса олий ўқув юртида топширилади.

Ўз навбатида мамлакатимизда ҳам масофавий ўқитиш технологиялари кенг йўлга қўйилмоқда. Бу тингловчи ва ўқитувчи учун бир мунча қулайликлар яратади. Хусусан педагог кадрлар ҳам ўз мутахассислиги бўйича масофадан туриб малака ошириш мумкин. Бунда педагог масофавий ўқитиш воситалари орқали: китоб (қоғоз ва электрон шаклда), тизимдаги ўқув материаллари, компьютер ўқув тизимлари оддий ва мултимедия вариантда, аудио ва видео ўқув ахборотлари, масофавий лабаратория амалиётлар ва виртуал стендлар, тренажёрлар, масофавий билим базалари, геоахборот ва баҳолайдиган ўқитиш тизимлари асосида ўз малака, билим ва кўникмаларини ошириб бориши мумкин бўлади. Барча ривожланган мамлакатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, таълим тизимининг меъёрий фаолият кўрсатиши, унинг иктисодий ва ижтимоий мақоми ўқув муассасасининг ўқув материали базаси билан чамбарчас боғлиқ. Анъанавий ўқув муассасасининг ўқув материал базаси ўқув жараёни учун керак бўлган барча моддий ва техник воситалар мажмуасини ўз ичига олади. Буларга ўқув ва ёрдамчи бинолар, лабаратория анжомлари, асбоб ускуналар, ўқитишнинг техник воситалари, дарсликлар, ўқув –услугий материаллар киради. Албатта педагог кадрлар ушбу воситалар билан қуролланган ва таъминланган бўлса, талаба-ёшларни масофадан туриб ўқиш имкониятига эга бўлади. Масофавий ўқитиш тизимининг дидактик тизимини изчиллик билан ташкил этиш замон талабларига мос мутахассисларни тайёрлашга

имкон яратади. Масофавий ўқитиш тизимининг истикболлиги шундаки, бу тизим биринчи навбатта шахснинг энг асосий ҳуқуқларидан бири – таълим олиш ҳуқуқини амалга оширишни таъминлайди. Ўқув муассасаларининг малака ошириш ва қайта тайёрлаш курсларида ҳам бу тизимни қўллашда унинг самарадорлигини эътиборга олиш лозим. Бу технологиянинг малака ошириш курсларида қўлланилиши ўқитувчи фикрини тасвирий образлар орқали намоён этишга ёрдам бериши билан бирга, фикр, ахборот, билимни визуаллаштиришда катта аҳамиятга эга бўлади. Ўз билимини ошираётган педагог ҳамда талабалар масофавий ўқитиш тизимида видео-маърузалар, мултимедия-дарсликлари, компьютер тест тизимлари, имитация моделлари, телекоммуникация воситаларидан фойдаланувчи маслаҳатлар ва видеоконференциялар каби технологияларни қўллаши мумкин. Ахборот технологиялари ўқитувчи ва тингловчи ўртасидаги интерфаол мулоқотни яратади ва ўз навбатида ахборотни сақлаш, қайта ишлатиш, тингловчига етказиш имконини беради. Шунини таъкидлаш керакки ёшлар таълим-тарбиясида маънавий-маърифий ва тарбиявий ишлар таъсирчанлигини ошириш мақсадида ёшлар тарбиясида ота-оналар, маҳаллалар ва олий таълим муассасалари ҳамкорлигини тизимли ташкил этиш, олий таълим муассасаларида социологик ва педагогик-психологик хизмат гуруҳлари ишини такомиллаштириб бориш, талаба-ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш, оилани мустаҳкамлаш борасидаги тарғибот-ташвиқот ишларини кучайтириш, талаба-ёшларни хунар ўрганиш, янги билим эгаллаш, ўз устида ишлаш, замонавий технология ютуқларидан мақсадли фойдаланиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантиришга ундаш орқали уларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказиш учун таълим муассасаларида шарт-шароитлар яратиш, талаба-ёшларни турли ахборот хуружлари, ёт ғоялар таъсирига тушиб қолиши, улар томонидан ижтимоий хавfli қилмишлар содир этилиши ҳолатларининг олдини олиш, Ватанимиз истикболи йўлида бирлаштириш мақсадида таълим-тарбиянинг таъсирчан усуллари, замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш, маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этишда уларнинг қизиқишини эътиборга олиш ва ташаббусларини қўллаб-қувватлаш муҳим аҳамиятга эга. Бугунги кунда барча соҳада билимли, сиёсий ва ижтимоий фаол, ҳалқ манфаатини ўз шахсий манфаатидан устун қўядиган, ҳалол ва жонқуяр ёш раҳбарларга эҳтиёж тобора ортиб бормоқда. Дунёқараши кенг, креатив фикрлайдиган, муаммоли вазиятларда тўғри қарор қабул қила оладиган ёшлар маъсулиятли

вазифаларга тайинланишти [4]. Жамиятимиз ривожланишининг бугунги босқичида маърифатли авлодни шакллантириш, ёшларни нафақат жисмоний ва ақлий, балки маънавий, сиёсий, рухий, шунингдек ҳуқуқий жиҳатдан ҳам камолотга эришишини талаб қилади. Бугунги даврда Ўзбекистон ягона жаҳон ахборот тизимининг фаол субъектига айланди. Унинг дунё билан алоқаси, жаҳон ижтимоий-сиёсий жараёнларида иштироки, давлатлараро муносабатлар, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, ҳуқуқий ва маданий алоқалари умумжаҳон ахборот тизими таркибида амалга оширилмоқда. Бу бевосита электрон почта, электрон ахборот алмашиш тизими орқали ҳам миллий, ҳам дунёвий муаммоларни ҳал этишда фаолият самарадорлигини оширишда, вақтни тежашда, молиявий харажатларнинг кескин камайишида, қолаверса замонавий ахборот алмашув салоҳиятини намоён қилишда катта самара бермоқда. Лекин бу жараён ҳам бир қатор муаммолардан холи эмас. Бу, энг аввало, ахборот бозоридан фойдаланаётганда қандай маълумотларни қабул қилиш, қай биридан фойдаланиш масаласига дахлдор. Ёшларни эҳтиёж ва манфаатлари уйғунлиги асосида тарбиялашда маънавий мерос ва миллий кадрларга аксиологик ёндашувнинг тўртта асосий мезони мавжуд бўлиб, улар: инсонпарварлик, халқпарварлик, ватанпарварлик ва тараққийпарварлик [5, 35] ҳисобланади. Ёшлар ҳаётида ана шу хислаларни янада юксалтириш долзарбдир.

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, таълим тизимини юксалтиришда ҳозирги замон босқичида ривожланган мамлакатлар даражасида Ўзбекистоннинг илғор илмий-техник, иқтисодий, ижтимоий ва маданий ривожланишини таъминлашга кучи етадиган юксак билим ва маърифатли кадрларни тайёрлашни талаб этади. Таълим соҳасида мутахассисларни қайта тайёрлаш ва уларни малакасини ошириш ҳозирги куннинг долзарб вазифасидир. Таълим тизимида инновацион жараёнларнинг хусусиятлари, янгилекларни тадбиқ этиш, ўқитувчиларнинг касбий салоҳиятлари, хусусиятлари билан белгиланади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси.
2. Азизўжаева Н. Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. Т. 2003. 49–50 бетлар.

3. Мирзиёев Ш. М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Тошкент : Ўзбекистон, 2018. Б-88.

4. “Ёшларга оид давлат сиёсатида туб бурилиш даври бошланмоқда”. Президент Шавкат Мирзиёев 2019 йил 27 декабр кунги Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги мактаб конференция залида ёшлар билан учрашувидан. Халқ сўзи 2019 йил 28 декабрь.

5. Умаров Э. Абдуллаев М. Маънавият асослари. Тошкент, 2005. Б. 35.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-277-7-274>

**COOPERATION WITH UNIVERSITIES OF CENTRAL ASIA
AND EU ON THE BASIS
OF INTERNATIONAL EDUCATIONAL PROJECTS**

Yunusov A. R.

*Associate Professor
Fergana State University
Fergana, Uzbekistan*

Sattarova H. B.

*Vice rector
ISMA University
Fergana, Uzbekistan*

The development of competencies is an object of the learning process and the educational program. International cooperation between universities opens up new opportunities for the dissemination of the advanced experience gained in developing requirements for the competencies of teachers of a modern university.

Developed and implemented by the project team of Fergana State University on TEMPUS / ERASMUS+ programs in 2005–2018. EUTraCeFer – Europa – Uzbek Training Center of Vocational Teachers (2007–2009), UnivEnt -Enhancement of Role of Universities in Transfer of innovations into Enterprise (2010–2013), ModeHEd – Modernizing of Health Education in Universities (2015–2018) gaining rich experience of cooperation with universities of the countries, exchange of students and professors, creation of many specially equipped teaching and research